T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

CİLT: 5

Birinci İnikat

1 Teşrinisani 1928 Perşembe

MÜNDERECAT

	Sayfa
1. — NUTUKLAR	2
1. — Reisicumhur Gazi Hazretlerinin nutukları.	2:5
2. — İNTİHAPLAR	5
1. — Riyaset intihabı.	5
2. — Reisvekilleri, İdare Âmirleri ve kâtipler intihabı.	5:6
3. — TAKRİRLER	6,11
1. — Erzincan Mebusu Saffet Bey ve rüfekasının, yeni harfler Kanunu Lâyihasının müstacelen müzakeresi hakkında takrirleri.	6:7
2. — Sivas Mebusu Rahmi Beyin, milletin hâtırai şükranı olmak üzere Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal hazretlerine altın levha üzerinde kabartma bir alfabe takdimi hakkında takriri.	11
4. — MÜZAKERE EDİLEN MEVAD	7
1. — Türk harflerinin kabul ve tatbiki hakkında Başvekâletten mevrut (1/266) numaralı Kanun Lâyihası ve muvakkat encümen mazbatası.	7:11

BİRİNCİ CELSE

Açılma Saati : 14.00

REİS : Reisi muvakkat Refet Bey (Bursa)

KÂTİPLER : Ruşen Eşref Bey (Afyonkarahisarı), Necip Ali Bey (Denizli)

REİSİ MUVAKKAT REFET BEY — Efendim yoklama yapacağız. (yoklama yapıldı ekseriyet mevcuttur.)

1. — NUTUKLAR

1. — Reisicumhur Gazi Hazretlerinin nutukları: (Reisicumhur Gazi Hazretleri sürekli alkışlar arasında Riyaset kürsüsünü teşrif buyurdular)

REİSİCUMHUR GAZİ MUSTAFA KEMAL PAŞA HAZRETLERİ — Büyük Millet Meclisinin muhterem azası;

Büyük Millet Meclisinin Üçüncü İntihap Devresinin ikinci içtimaını açıyorum. Bu anda yeni bir şevk ile mücehhez milletimizin gayret ve kudretine taze bir itimat ile güvenir bulunuyoruz. Aziz arkadaşlarımı bu canlı duygularla selâmlamaktan şeref ve huzur içindeyim (şiddetli alkışlar.)

Geçen sene, memleketin dahilî hayatında asayiş ve huzur itibariyle yeni bir terakki merhalesidir. Siyasi ve idarî mühim hiçbir arıza, vatandaşların umumiyetle normal yaşayışlarını incitmemiştir. Bilakis tabiî arızaların bazı mıntıkalarımızdaki zararlı tesirleri vatanın bütün evlâtlarını birbirini duyan, birbirine dayanan içtimaî hassasiyetleriyle esaslı olarak hafifletilebilmiştir.

İzmir havalisindeki ve son günlerde Kalecik'teki zelzelelerde bu necip tezahürata şahit olduk. İlk günlerin verdiği endişe kadar ehemmiyetli olmadığı memnuniyetle anlaşılan Torbalı zelzelesinin hasaratından vatandaşlar cesaret ve süratle kalkacak bir kudret göstermişlerdir. Kalecik hasaratının da tesirleri suratle zail olmaktadır.

Bazı vilâyetlerimizde bu sene sert bir şekilde devam eden kuraklıktan daha ziyade muzdarip ve müteessir olduk. Bir taraftan memleketin umumî istihsalatındaki misbî muvazene, diğer taraftan kurak mıntıkalarda teksif edilen tedbirler ve yardımlar darlığın tesirlerini gereği gibi azaltmıştır. Hilâli Ahmerin gerek zelzele, gerek kurak sahalarında yardıma koşmak için gösterdiği gayret ve iktidarı huzurunuzda bütün millete karşı teşekkürle yad ederim. (sürekli alkışlar)

Geçen sene zarfında bir misli artmış olan Hilali Ahmer azası vatandaşların, âfet ve ihtiyaç günleri için nasıl hayırlı bir şefkat hazinesi hazırladıkları bir kere daha sabit oldu. Bunun gibi Himayei Etfal cemiyetinin inkişafına da umumî alâkayı tahrik etmek isterim.

Şark vilâyetlerimizin bir kısmında ihdas edilen Umumî Müfettişlik isabetli ve faydalı olmuştur. Cumhuriyet kanunlarının emniyetle sığınılacak yegâne yer olduğunun anlaşılması bu havali de huzur ve inkişaf için esaslı bir mebdedir. Yeni faaliyet devrimizde gerek bu havalide, gerek memleketin diğer kısımlarında toprağı olmayan çiftçilere toprak tedarik etmek meselesi ile ehemmiyetli olarak iştigal buyuracaksınız (Alkışlar).

Hükümetin şimdiye kadar bu yolda devam eden gayretine yeni tedbirlerinizle daha ziyade vüsat vermeye muvaffakiyetinizi temenni ederim.

Geçen sene yeni esaslara göre ihdas buyurduğunuz yeni nahiyeler umumî idarede faydalarını derhal göstermiştir. Bütün memleketi yeni, tam teşkilâtlı nahiyelerle kaplamak hedefine doğru bu sene de mümkün olduğu kadar ilerlemek lâzımdır.

Anavatana kavuşan mübadil vatandaşların iskân, temlik muamelelerinin artık nihayet bulmasında azamî gayret ve sürat sarfı için Hükümetçe tedbirler almak mukarrerdir.

Şehir işlerimizin idaresini düzeltip nizama koyacak Kanun Lâyihası bu sene takdim olunacaktır. Devletimizin merkezi olan Ankara'nın imarı için kabul buyurduğunuz Kanunun talep ettiği hazırlıklarla iştigal olunacaktır.

Muhterem efendiler; adliyemizin seyri, mütemadi bir tekâmül takip etmektedir. Asrî ve medenî kanunlar, vatandaşların ihtiyacına kâfi yanında mahkemeler bilhassa bilgili hâkimler temellerine dayanan adaleti zihniyet ve teşkilâtımızın geçen senesi memnuniyetle tahattur olunabilir (alkışlar).

Bu devrede dahi aynı hedeflere doğru yeniden mesafeler alacağınızı kuvvetle ummaktayım.

Ceza Muhakemeleri Usulü, Deniz Ticareti, Ticarette İflas İcra Kanunu lâyihaları bu devrede size takdim olunacaktır.

Öksüzlerin haklarını korumak için ittihaz ettiğiniz tedbirlerin bugünkü verimi cidden sevindirecek bir neticedir. Eski adliye, eski zihniyet ve eski usullerden üç sene evvel ancak üçyüz sekiz bin lira meydanda bulmuş olan Cumhuriyet, bugün emlâk ve eytam bankasına altı milyon ikiyüz yirmi bin küsur lira teslim etmiş bulunuyor. (alkışlar) Cumhuriyetin bilhassa kimsesizlerin, kimsesi olduğunu yeniden ispat eden bu neticeyi memnuniyetle takdirinize arz ederim (alkışlar).

Efendiler; haricî siyasetimizde dürüstlük, memleketimizin emniyetine ve inkişafının masuniyetine dikkat şiarı hareketimize kılavuz olmaktadır (alkışlar). Esaslı ıslahat ve inkişafat içinde bulunan bir memleketin hem kendisinde hem muhitlerinde sulh ve huzuru cidden arzu etmesinden daha kolay izah olunabilecek bir keyfiyet olamaz. Bu samimi arzudan mülhem olan haricî siyasetimizde memleketin masuniyetini, emniyetini, vatandaşların haklarını herhangi bir tecavüze karşı bizzat müdafaa edebilmek kudreti de bilhassa gözde tuttuğumuz noktadır. (bravo sesleri, şiddetli alkışlar) Kara ve denizde ve hava ordularımızı bu memlekette sulhu ve emniyeti masun bulunduracak bir kuvvette muhafazaya bunun için çok ehemmiyet veriyoruz (alkışlar) Cumhuriyet Hükümeti milletler arasında emniyet misakleri akdi için hususî bir gayret göstermektedir. Bize teklif olunan (Kellog) misakına intihap için de samimiyetle muvafakatimizi bildirdik.

Efendiler; geçen sene içinde dostumuz Afganistan'ın kıymetli Hükümdarları Kral ve Kraliçe Hazretlerinin bizi ziyaretleriyle mubahi olduk. Kral ve Kraliçe Hazretleri memleketimizin her tarafında hakiki muhabbet tezahüratı ile kabul olunmuşlardır. Türk ailesi içinde bıraktıkları kıymetli hatıraları daima muhafaza edeceğiz, Kral Hazretlerinin azimkârane ıslahatı dostlarına alâka ve iftiharla tam muvaffakiyet kanaatını vermektedir. (alkışlar)

Bu içtimaınızda Hükümetin yazın imza ettiği mukaveleler size takdim olunacaktır. Afganistan ile eskiden mevcut olan muahede ahkâmını yeni ve daha amelî sağlam esaslara göre tanzim eden yeni muahede ve merbutları bu cümledendir. İran'la dostane münasebatın inkişafına hizmet edeceğini umduğumuz protokolleri memnuniyetle telâkki buyuracağınıza eminim. İtalya ile imzalanan muahedenin ise iki memleket arasında emniyet havasını takviye etmesi iki komşunun samimi niyetlerini göstermesi itibariyle takdir ve tasvibinize lâyık olması kuvvetle memuldür. Dostumuz Sovyet Hükümeti ile imzalanan yeni mukaveleler hudut ahalimizin münasebatını tanzim etmektedir.

Efendiler; maziden devraldığımız borçlara müteallik itilâfnameyi de Hükümet size takdim edecektir. Bu itilâfnamenin hafif şartlarla akdolunduğunu ve bu memleketin takatının bu yükü sarsılmadan kaldırabileceğini tahmin ve iddia kolay değildir. (bravo sesleri). Borcu ve müddeti krediyi tanımak suretindeki millî ve manevî mecburiyet bu itilâfnameyi size takdime saik olmuştur (bravo sesleri).

Muallak meselelerimiz; biri Suriye hududunda bir türlü teessüs edemeyen emniyetin tesisi, diğeri mübadil, gayrı mubadil vatandaşların hukuku temin edebilecek tesviyelerin bulunmasıdır. Senelerden beri birçok itilâflara ve imzalara iktiran etmiş olan bu meselelerin amelî hakiki radikal hallere rapt olunabilmesinden cidden memnun olacağız.

Saydığımız tafsilat haricinde münasebatımız umumiyetle normaldir. Muahedelerin, mukavelelerin ve beynelmilel iyi münasebat arzularının tanzim ettiği hatlar dahilinde dostluk, iktisat münasebetleri inkişaf etmektedir.

Efendiler; maliyemizde son senelerde özenerek iltizam buyurduğunuz ciddî muvazene mesleğinin feyizleri barizdir. Hazinenin taahhüt ve tediyeleri şaşmayan bir inzimama girmiştir. Hal bütçesinin haricinde kalan eski yüklerin de bütçe içinde düşünülmüş olması suretindeki temayülün genişlemesi dalgalı borçların tediye şeklinin tanzim ve teşviki bu vadide yeni bir tekâmül olacaktır. Dalgalı borçlar kâmilen size takdim olunduğu vakit Cumhuriyet Maliyesinin vaziyet ve istikbalinin ne kadar sağlam olduğu iyice anlaşılacaktır (bravo sesleri, alkışlar).

Cumhuriyetin kâğıt parasının değiştirilmesi hitam bulmuştur. Cumhuriyet Bankasının bu sene zarfında açılmasına muvaffakiyetiniz, yüksek ve esaslı icraatınıza hakikaten iftihar olunacak bir ilâve olacaktır (alkışlar).

Efendiler; vatan iktisadiyatı tedbirlerinin başında addettiğiniz muvasala faaliyetleri önümüzdeki senelerde göze görülür neticeler vermeye namzettir. Demiryollarımızın yeni istasyonları memleketin muhtelif köşelerinde vaatlı çehrelerini göstermeye başladılar (alkışlar). Önümüzdeki sene zarfında Di-

yarbekir istikameti ile diğer istikametlerde beşyüz kilometreye yakın yeni hatların açılabileceğini umuyoruz. Sivas'tan Erzurum'a gidecek demiryolu ile iştigal etmek zamanı da gelmiştir (bravo sesleri, alkışlar). Bu sene yol inşaatının da semereli bir şekilde tanzimi ile ehemmiyetli olarak meşgul olacaksınız. Bu memleketin yollar için bugün tahsis etmiş bulunduğu vasıtalarla daha çok iş meydana getirmek mümkün olacağını ümit ediyoruz.

Geniş bir su siyasetinin tatbikatına başlanabilmesi cidden mültezimdir (şiddetli alkışlar). Memleketi büsbütün yeni bir yaratıcılığa muvaffak edecek olan sulama işlerinin derin alâkanızla tahakkuk edebilmesi şüphesizdir. Ziraat ve ormanda yeni tedbirlerle inkişafat hizmetiniz yerinde olacaktır.

Sıhhî mücadeleye gösterdiğiniz alâka ve memlekette bu yolda elde edilen neticeler bu mesaînin genişletilmesini lüzumlu göstermektedir. Bu sene umumî Hıfzıssıhha Kanunu Lâyihasının büyük Meclise takdimi mukarrerdir.

Umumî surette ziraatte ve memleketin hayvan servetinde de menfi tesirata karşı müdafaa ve muşavemet semereli tedbirlerin başındadır. Bir taraftan müdafaa diğer taraftan hayvan ve nebatatın cinslerini ıslah için ciddi, sebatlı tedbirlerle istihsalatımızın miktarını ve nefasetini artıracaktır (alkışlar).

Memlekette sanayie rağbet ve temayül artmaktadır. Sanayi ve Maadin Bankasının kudretini artırdığınız halde sanayi erbabı daha ziyade himaye görecektir. Bu meselenin ehemmiyetle mütalâa olunacağına şüphe yoktur.

Muhterem efendiler; maarifte vaziyetimiz ve şimdiye kadar sarf ettiğimiz gayretleri bugünkü neticeleri bizi radikal tedbirler alabilecek bir seviyeye getirmiştir. Her istikamette doğru hedefleri bulmuş olan maarifimiz hususî takayyüt ve alâkanızla ve hepimizin ciddi gayretlerimizle az zamanda geniş neticeler vermeye namzettir. Maarifte süratle yüksek bir seviyeye çıkacak bir milletin hayat mücadelesinde maddi, manevi bütün kudretlerinin artacağı muhakkaktır. (alkışlar) Maarif faaliyetimiz ilk tahsilin fiilen umumi ve mecburi olmasını, memlekette terbiye birliğini, orta tahsilin iyi vesaitle teksif ve teshilini meslek tahsilinin ilk ve orta derecesinden en yüksek derecesine kadar memlekette teminini, yüksek tahsilin de adette olduğu kadar kıymette de bu asrın ihtiyaçlarına kifayetini hedef tutmuştur (alkışlar). Her sene bu istikametlerde mühim mesafeler aldığımızı söyleyebiliriz.

Efendiler; Büyük Türk Milletinin evlâtlarını yüksek bir terbiye ve ihtisas ile yetiştirmek için sarf ettiği gayret ve emekler az değildir. Hususi ve umumi idarelerden Maarife tahsis olunan vasıtalar muhtelif vekâletlerden, orta ve yüksek tahsile sarf olunan gayretle, hasılı iktidarı olan ailelerin umumi ve hususi idarelerin Avrupa'da tahsili için sarf ettikleri himmetler, eğer memlekette resmen mesul olan muktedir alâkadarların takip ve nezaretleri altında temerküz ettirilirse alacağımız semerelerin çok daha ziyade ve geçireceğimiz inkişaf zamanının çok daha kısa olacağı muhakkaktır (Alkışlar). Bu mesainin Hükümetçe ve Büyük Millet Meclisinde lâyık olduğu ehemmiyetle mütalâası müstacel bir mübremiyet göstermektedir.

Aziz arkadaşlarım; her şeyden evvel her inkişafın ilk yapı taşı olan meseleye temas etmek isterim. Her vasıtadan evvel Büyük Türk Milletine onun bütün emeklerini kısır yapan çorak yol haricinde kolay bir okuma yazma anahtarı vermek lâzımdır (Sürekli alkışlar). Büyük Türk Milleti cehaletten az emekle kısa yoldan ancak kendi güzel ve asil diline kolay uyan böyle bir vasıta ile sıyrılabilir. (Alkışlar) Bu okuma yazma anahtarı ancak Latin esasından alınan Türk Alfabesidir. (Alkışlar) Basit bir tecrübe Latin esasından Türk harflerinin, Türk diline ne kadar uygun olduğunu şehirde ve köyde yaşı ilerlemiş Türk evlâtlarının ne kadar kolay okuyup yazdıklarını güneş gibi meydana çıkarmıştır. (Alkışlar)

Büyük Millet Meclisinin kararı ile Türk harflerinin katiyet ve kanuniyet kazanması bu memleketin yükselme mücadelesinde başlı başına bir geçit olacaktır. (Bravo sesleri, alkışlar)

Milletler ailesine münevver, yetişmiş büyük bir milletin dili olarak elbette girecek olan Türkçeye bu yeni canlılığı kazandıracak olan Üçüncü Büyük Millet Meclisi yalnız ebedi Türk tarihinde değil, bütün insanlık tarihinde mümtaz bir sima kalacaktır. (Sürekli alkışlar)

Efendiler; Türk harflerinin kabulü ile hepimize, bu memleketin bütün vatanını seven yetişkin evlâtlarına mühim bir vazife teveccüh ediyor, bu vazife; milletimizin kâmilen okuyup yazmak için gösterdiği şevk ve aşka bilfiil hizmet ve yardım etmektir. Hepimiz, hususi ve umumi hayatımızda rastgeldiğimiz okuyup yazma bilmeyen erkek, kadın her vatanlaşımıza öğretmek için tehalük göstermeliyiz, bu milletin asırlardan beri hallolunamayan bir ihtiyacı bir kaç sene

içinde tamamen temin edilmek, yakın ufukta gözlerimizi kamaştıran bir muvaffakiyet güneşidir. (Alkışlar) Hiçbir muzafferiyetin hatları ile kıyas kabul etmeyen bu muvaffakiyetin heyecanı içindeyiz. Vatandaşlarımızı cehaletten kurtaracak bir sade muallimliğin vicdani hazzı mevcudiyetimizi işba etmiştir. (Bravo sesleri, sürekli alkışlar)

Aziz arkadaşlarım; yüksek ve ebedi yadigârınızla büyük Türk Milleti yeni bir nur âlemine girecektir. (Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar)

2. — İNTİHAPLAR

REİSİ MUVAKKAT REFET BEY — Efendim, Dahilî Nizamnamemiz mucibince Riyaset intihabı vardır, ondan sonra Reisvekilleri, Kâtipler ve İdare Amirleri intihabı olacaktır.

1. — Riyaset İntihabı

REİS — Evvelâ Riyaset intihabını yapacağız. Lütfen reylerinizi veriniz.

(Reyler toplandı.)

REİS — Efendim Riyaset intihabı için rey vermeyen zevat varsa lütfen reylerini versinler.. Efendim istihsali ârâ muamelesi hitam bulmuştur. Tasnif için kur'aya müracaat edeceğiz.

Kâzım Hüsnü Bey (Konya), Tevfik Fikret Bey (Konya), Şükrü Bey (Çanakkale) tasnifi ârâya memur edilmişlerdir.

(Reylerin tasnifi yapıldı.)

REİS — Neticei ârâyı arz ediyorum. 267 reyle ve ittifakı ârâ ile Balıkesir Mebusu Kâzım Paşa hazretleri Riyasete intihap edilmişlerdir. (Şiddetli alkışlar)

«Kâzım Paşa Hazretleri Riyaset mevkiine geçmişlerdir.)

REİS — Muhterem efendiler, beni tekrar Meclis Reisliğine intihap buyurduğunuzdan dolayı teşekkür ederim. Bu itimadınızı benim için pek kıymettar olan teveccühünüzün devamına delil addediyorum. Tevdi buyurduğunuz vazifeyi bundan evvelki senelerde olduğu gibi bütün dikkat ve kudretimi sarf ederek hüsnü ifaya çalışacağım. (Alkışlar)

Müzaheret ve muavenetlerinizi rica ederim. Efendiler bu seneki tatil esnasında dairei intihabiyelerinizin en uzak yerlerine kadar giderek halkla temas ettiniz. Onları tenvir ve memleketin ihtiyaçlarını yakından tetkik buyurdunuz. Seyahatiniz oldukça zahmetli ve fakat millet için çok faydalı olmuştur. Bunun semerelerini Meclis mesaisi esnasında alacağımıza şüphe yoktur. Büyük Milletimize saadetler temenni eder ve Büyük Millet Meclisi âzalarını hürmetle selamlarım. (Şiddetli ve sürekli alkışlar)

2. — Reisvekilleri, İdare Amirleri ve Kâtipler İntihabı

REİS — Efendim, Reisvekilleri, İdare Âmirleri ve Kâtipler intihap olunacaktır. Hademeler kutuları getirecek reylerinizi istimal edersiniz.

MUSTAFA BEY (Tokat) — Reylerin hepsini birden verelim.

REİS — Üç hademe kutuları gezdirecektir. Biri Reisvekilleri, biri İdare Amirleri, biri de Kâtiplere aittir.

(Reyler toplandı.)

REİS — Rey vermeyen var mı? İstihsali ârâ muamelesi hitam bulmuştur. Reisvekillerine ait reylerin tasnifi için kur'a çekiyoruz.

Doktor Tevfik Rüştü Bey (İzmir), Halit Ferit Bey (Ankara), Refik Bey (Konya); Reisvekillerine ait reyleri tasnif edeceklerdir.

Hamdullah Suphi Bey (İstanbul), Behiç Bey (İstanbul), Vasıf Bey (Malatya) İdare Amirlerine ait reyleri tasnif edeceklerdir.

Mustafa Fevzi Bey (Manisa), Şakir Bey (Edirne), Münir Bey (İzmir) Kâtiplere ait reyleri tasnife memur edilmişlerdir.

(Reylerin tasnifi yapıldı.)

REİS — Efendiler; reylerin neticesini arz ediyorum, Reisvekilleri için 266 zat reye iştirak etmiştir. Muamele tamamdır. Refet Bey (Bursa), Hasan Bey (Trabzon), Nurettin Ali Bey (İstanbul) 266 reyle müttefikan Reisvekilliklerine intihap edilmişlerdir. (Allah muvaffakiyet versin sesleri).

İdare Amirlikleri için 267 zat reye iştirak etmiş, muamele tamamdır. Şükrü Bey (Çanakkale), Falih Rıfkı Bey (Bolu), Tevfik Kâmil Bey (İstanbul) müttefikan İdare Amirliklerine intihap olunmuşlardır.

Kâtiplikler için 263 zat reye iştirak etmiştir. Muamele tamamdır. Ruşen Eşref Bey (Afyonkarahisar), Necip Ali Bey (Denizli), Avni Bey (Yozgat), Süreyya Tevfik Bey (Tokat) müttefikan kâtipliğe intihap edilmişlerdir. Divanı Riyaset teşekkül etti.

HASAN BEY (Trabzon) — Rüfekayı Kiramın teveccüh ve itimadına arzı şükran eyler ve ifayı vazifede kıymetli müzaharetlerini dilerim. (Alkışlar)

REFET BEY (Bursa) — Muhterem arkadaşlarım Reisvekilliğine bendenizi tekrar intihap etmek suretiyle hakkımda lütfen ibraz buyurduğunuz teveccühten dolayı nihayetsiz teşekkürlerimi arz ederim. Bu itimada lâyık olmaya çalışacağım ve mesaimde daima çok kıymettar müzaharetlerinize istinat edeceğim. (Alkışlar)

3. — TAKRİRLER

1. — Erzincan Mebusu Saffet Bey ve rüfekasının, yeni harfler Kanunu Layihasının müstacelen müzakeresi hakkında takrirleri

REİS — Efendim Divanı Riyasetin teşekkül ettiğini arz ettim. Yeni Harfler Kanununun bugün müzakere ve intacı hakkında Erzincan Mebusu Saffet, Tekirdağı Mebusu Cemil ve Afyonkarahisar Mebusu Ali beylerin müşterek bir takriri vardır. Hükümetin bu hususta mütalâası nedir?

BAŞVEKİL İSMET PAŞA (Malatya) — Arkadaşlar, Türk Harflerine dair bir Kanun Lâyihası Büyük Millet Meclisine Hükümet tarafından takdim olunmuştur. Bu Kanun Lâyihası bu anda Büyük Meclisin elindedir. Kanun Lâyihasının müstaceliyetle, derhal müzakeresini iltizam ediyoruz.

Hükümet bugün Kanun Lâyihasının müzakere ve intaç buyurulmasını Büyük Meclisten istirham eder. (Alkışlar)

REİS — Takrir okunsun efendim.

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Reisi Cumhur Hazretlerinin nutuklarında işaret buyurulan Türk Harfleri milletimizin çok zamandan beri beklediği ve aylardan beri tecrübeleriyle alıştığı ve benimsediği esaslı mevzuu Büyük Millet Meclisinin nazarında tecessüm ettirmiştir.

Türk Harflerinin memlekette kanuni mahiyet ve katiyette tatbikine başlanmak teehhürü mümkün olmayan müstacel bir ihtiyaç halindedir. Millet bu Kanunun bir an evvel intişarına muntazırdır. Büyük Millet Meclisinin bu ihtiyacı nazarı dikkate alarak hemen bugün Türk Harflerinin kabul ve tatbikine müteallik Kanun Lâyihasına Hükümetçe derhal ihzar ve Meclisi Âliye getirilmesini ve müstaceliyetle müzakeresine girilmesini teklif ederim.

Erzincan Saffet — Tekirdağ Cemil

Afyon Ali

REİS — Efendim Kanun Lâyihasının bugün derhal müzakeresini kabul buyurduğunuz takdirde, Encümenler henüz teşekkül etmediği için bu Kanun Lâyihası hakkında Nizamnamei Dahilîdeki sarahat veçhile bir Muvakkat Encümen teşekkül edebilir ve lâyihayı derhal Encümene verebiliriz. Evvelâ lâyihanın bugün müstaceliyetle müzakeresi kabul olunup olunmayacağını reyinize arz edeceğim. Kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın... Kabul etmeyenler el kaldırsın... Müttefikan kabul edilmiştir.

Bugün Kanun Lâyihasının müstaceliyetle müzakeresi kabul edildiğine göre... (Reyi işari ile sesleri.)

Efendim encümenlerin reyi işarî ile intihabına imkân yoktur. Hademeler kutuları gezdirirler, reylerinizi istimal buyurursunuz. (Muvafık sesleri)

SÜLEYMAN SIRRI BEY (Yozgat) — Efendim Entcümenin kaç zattan ibaret olacağının resmen tayini icap eder. Kaç kişidir? Ona göre reye konması lâzımdır. (On beş sesleri)

REİS — Efendim, on beş zattan mürekkep olmasını kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. Lütfen reylerinizi veriniz.

(Reyler toplandı.)

Ârâ istihsali hitam bulmuştur. Haydar Rüştü Bey (Denizli), Avni Bey (Yozgat), Sami Bey (Ankara) reyleri tasnife memur olmuşlardır.

(Reylerin tasnifi yapıldı.)

Reyleri neticesini arz ediyorum efendim. (264) zat reye iştirak etmiştir. Muamele tamamdır. Mustafa Fevzi Bey (Manisa), Kemalettin Bey (Kocaeli), Şakir Bey (Edirne), Sabri Bey (Manisa), Refik Bey (Konya), Cemil Bey (Tekirdağ), İsmail Hakkı Bey (Balıkesir), Saffet Bey (Erzincan), Ali Rânâ Bey (Samsun), Yunus Nadi Bey (Muğla), Ethem Bey (Samsun), Naci Paşa (Cebelibereket), Ahmet Rasim Bey (İstanbul), Ahmet Fikri Bey (Erzurum), Mustafa Şeref Bey (Burdur) Harf Encümeni Azalığına intihap olunmuşlardır. Encümen derhal içtima edip Reis, Mazbata Muharriri ve Kâtibini in-

tihap etsin. Lâyihai kanuniyeyi Encümene vereceğim. Müzakere edip kanunu bugün ihzar ve makama tevdi etsin.

On beş dakika teneffüs etmek üzere celseyi tatil ediyorum.

Kapanma Saati : 16,05

İKİNCİ CELSE

Açılma Saati : 16,30

REİS : Kâzım Paşa

KÂTİPLER : Ruşen Eşref Bey (Afyonkarahisar), Necip Ali Bey (Denizli)

REİS — Celseyi açıyorum.

4. — MÜZAKERE EDİLEN MEVAD

REİS — Muvakkat Encümen mazbatasını ihzar etmiştir. Encümenin mazbatası okunacaktır :

1. — Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki hakkında Başvekâletten mevrut (1/266) numaralı Kanun Lâyihası ve Muvakkat Encümen mazbatası (1)

Riyaseti Celileye

Yeni Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki hakkında Başvekâletten varit olup Heyeti Umumiyece Encümenimize tevdi buyurulan 1 Teşrinisani 1928 tarihli ve (6/4346) numaralı Kanun Lâyihası esbabı mucibesi ile birlikte mütalâa ve tetkik olundu.

Lâyiha şimdiye kadar Türkçeyi yazmak için kullanılan Arap harfleri yerine lâtin esasından alınan yeni Türk Harflerinin ikamesine ve bu harflerin resmi ve umumi bütün muamelât, tedrisat ve neşriyatta tatbiki zaman ve şeraitine müteallik ahkâmı havi olup esbabı mucibesinde dermeyan olunan delâil ve mütalâat Encümenimizce de tamamiyle varit ve muvafık görülmüştür ve lâyihanın aynen kabulüyle Heyeti Umumiyeye arzına müttefikan karar verilmiştir.

Reis	Mazbata Muharriri
Mustafa Fevzi	Edirne Şakir

(1) *(1) numaralı matbua zaptın sonuna merbuttur.*

Kâtip	Aza
Samsun	Samsun
Ali Rânâ	Ethem
Aza	Aza
Cebelibereket	Tekirdağ
Naci	Cemil
Aza	Aza
Erzincan	İstanbul
Saffet	Ahmet Rasim
Aza	Aza
Muğla	Konya
Yunus Nadi	Refik
Aza	Aza
Erzurum	Kocaeli
Ahmet Fikri	Kemalettin
Aza	Aza
Balıkesir	Burdur
İsmail Hakkı	Mustafa Şeref Bey imzada bulunmadı

BAŞVEKİL İSMET PAŞA (Malatya) — Türk Harfleri Kanunu Lâyihası mevzuu üzerinde söyleyeceklerim açık ve kısadır. Büyük Reisi Cumhur Hazretlerinin işaret buyurdukları gibi Türk Harfleriyle Büyük Türk Milleti yeni bir nur âlemine girecektir. Biz buna samimiyetle ve vicdanî bir itimatla inanıyoruz. (Alkışlar) Teşebbüs, esasen milleti cehaletten kurtarmak teşebbüsüdür. Tecrübelerimizle memleketin her tarafında yakından gördünüz ki; Türk alfa-

besi ile bu milletin okuma yazma mücadelesine girmesi her tarafta büyük bir açılma, büyük bir kolaylık vermiştir. Bugünkü neslin ve büyük müceddet mebusların aldığı tedbirleri ve gördüğü işleri istikbalde yazmak için hazırlanan müverritlerin bir noktaya bilhassa dikkatlerini celp etmek isterim.

Hiçbir kanun lâyihası müzakere olunduğu anda cidden tatbik olunacağına ve büyük neticeler vereceğine bu kadar yakin emniyet vermemiştir. Yani hiçbir kanunun müzakeresi anında memlekette candan kabul olunacağına, cidden tatbik edileceğine, vâsi ve feyizli neticeler vereceğine bu andan daha ziyade kani olmak mümkün değildir. Sebebi vazıhtır. Çünkü böyle bütün bir milletin hayatında, fikrî ve manevî yaşayışına tesir edecek olan esaslı ıslah bütün millet içinde her köşede esaslı olarak işlenmedikçe teşebbüs edilmek çok cesaret ister. Teşebbüslerimizle memleketin her tarafında ne kadar esaslı bir ihtiyaca temas ettiğinizi açık olarak gördünüz.

Arkadaşlarım; bu harfler için millette gördüğümüz tehalük ve hüsnü kabul başlıca şu noktayı izah eder ki; o da milletin bir an evvel okuyup yazmak, cehaletten sıyrılmak için taşıdığı arzu derin, geniş ve samimidir. Demek millet, hepimiz böyle bir anahtara çoktan beri muntazır idik. İkincisi; kolaydır. Hiç ummadığımız muhitlerde, nasıl telâkki edileceğini tahmin edemeyeceğimiz yerlerde, uğraşmak istemeyen vatandaşlarımızda ilk iki, üç harfin ve bir iki saatlik uğraşmanın verdiği teşvik ile öğrenmek ümit ve kanaatini birden vermesindedir.

Arkadaşlarım; bu kolaylıktan hakkiyle istifade etmek ve bunun neticelerini birkaç sene içinde gözle görülür bir hale getirmek için, Hükümet ciddi mesai sarf edecektir. Hükümet, bütün memlekette millet mektepleri halinde, işinde, tarlasında, fabrikasında çalışan vatandaşların ayaklarının ucuna getirilen kolaylıkla öğretecek muallimlerle, kolay tedarik olunacak vasıtalarla bu yeni alfabeden tamamiyle istifade etmeleri için bütün mesaisini sarf edecektir. (Alkışlar) Bu mücadeleyi muvaffakiyetle neticelendirmek için vazife münhasıran, haklkaten kendileriyle iftihar ettiğimiz muallimlerin değildir. Memurlarımız ve bu memleketin bütün münevver evlâtları bu sene, gelecek sene ve birkaç sene zarfında bu alfabe ile vatandaşların tamamen okuyup yazması için ellerinden geleni ifa edeceklerdir.

Kanun layihası esas itibariyle umumi hayatı yeni alfabe ile yazı devrine suhuletle nakletmek için işe göre muhtelif devirleri göstermektedir. Biz bu devirleri ihtiyaca tamamen tetabük edecek kadar dikkatli intihap etmeye çalıştık. Yakın bir zamanda umumi hayat ve muamelat yeni yazı ile cereyan etmeye başlayacaktır. Tabii bugün elimizde kullanmakta bulunduğumuz bir çok matbu vesikalar vardır ki, o vesikaların değiştirilmesine kadar faaliyet şubesinin cinsine göre muhtelif müddetler konulmuştur. Buna da zaruret vardır. Bu Kanun layihası ile Türk Milletinin fikri hayatına yeni bir devir açıyorsunuz. Bir sözü tekrar ederek maruzatıma nihayet vermek isterim. O da tedbirin hayırlı ve faydalı olduğuna cidden ve samimen inanışımızdır. Büyük işlerde samimi inanmak, o işin muvaffakiyetle neticelenmesi için muhtaç olunan başlıca kuvvettir. Bu kuvvet o kadar mühimdir ki, bunun karşısında yenilmeyecek zorluk ve aşılmayacak tümsek yoktur. (Alkışlar)

REFİK BEY (Konya) — Muhterem arkadaşlar; üçüncü devre ikinci içtima senesi başlangıcı da yeni Türk harflerine ait Kanunun müzakeresi münasebetiyle Büyük Meclisin şerefli tarihini tetvic eden bir hadisedir. Efendiler; Türkiye Büyük Meclisinin diğer milletlerin meclislerinden ayıran bariz bir vasfı vardır.

Bu Meclis üç devreden beri kendisine kuvvet ve salâhiyet veren yüksek ve necip milletin arzu ve temayülüne ve en hakiki duygu ve ihtiyaçlarına uyan ne varsa onu vaktinde ve zamanında yapmış olmakla bihakkın müftehir olabilir.

Arkadaşlar; Türk Milleti zekidir, kuvvetlidir, kudretlidir. Fakat bu yüksek iradeyi zamanında istimal etmek tarihte kime nasip olmuştur?

Dahiyane görüşleriyle milletin vicdanında saklı olan mezayayı, istiklale, meziyete, umran ve maaliye olan fıtri istidat ve kabiliyetlerini tamamiyle sezerek onu mevkii tatbike koymak şerefi, daha doğrusu milletinin en hakiki kuvvetini ifade etmek kudreti ancak ve ancak yine bu milletin büyük evladı, yüksek dahisi ve yirminci Asrın medarı iftiharı olan aziz ve sevgili Reisucumhurumuz Gazi Mustafa Kemal Hazretlerine nasip olmuştur.

Arkadaşlar, ben bu dakikada bu dâhi Reisimizi milletin kürsüsünden bir defa daha tazimle selamla-

makla bahtiyarım. Bu yüce Türk kahramanı milletine en yüksek ve bihakkın layık olduğu mevkii hazırlamak için dün harplerde, sulhta, teceddüt ve terakki yollarında olduğu gibi, bugün de irfan hayatında yepyeni bir alem yaratacak olan «Yeni Türk harfleri» inkılâbını yapmış bulunuyor. Büyük mürşit ve müncim çok müstait olan milletimizi asırlardan beri terakki yollarından geri koyan Arap harfleri yerine Lâtin esasından gelme yeni Türk harflerini alarak milleti yeniden nurlu bir aleme götürüyor. Efendiler; bundan sonra aziz milletimiz, büyük mürşit ve dahinin nurlandırdığı bu yolda manevi hazinelerin anahtarı olan bu vasıta ile terakkinin en yüksek merhalesine az zamanda varacaktır. Hepimiz intihap dairelerimizi hatta köylerine varıncaya kadar gezdik ve şükranla gördük ki, Büyük Dahinin ilk işareti üzerine kendisine candan bağlı olan necip müstait milletimiz kelimenin bütün kuvveti ile ayaklanmışlar, harekete gelmişler. Hiç okumayan; yazmayan gençler ve ihtiyarlar az zamanda yeni harflerle okuyup yazmaya başlamışlardır. Şu dakikada esasen hepimizce kati bir iman halinde taayyün eden Türk yüksek ve parlak istikbaline gururla bakıyorum. Aziz ve kahraman milletim sen var ol ve var olacaksın. Milletlerin gıpta ettiği Dâhi Reisimizle yaşa bin yaşa.

Sözlerime nihayet verirken yeni harf inkılabı Kanununu bize vaktinde getiren ve bu büyük işi de diğer işlerinde olduğu gibi büyük bir kiyaset, dikkat ve hassasiyetle takip eden yılmaz ve yorulmaz Başvekilimiz İsmet Paşa Hazretlerini ve mesai arkadaşlarını candan tebrik ederim. Cehli atarak bizi nura kavuşturacak olan bu Kanunun heyeti umumiyesinin kabulüyle maddelere geçilmesini teklif ederim.

MEHMET EMİN BEY (Şarkikarahisar) — Aziz arkadaşlar; Türk Milleti, milli ruhu kendi kalp ve vicdanında duyduğu zaman Türk olmayan, yabancı bulunan şeylerin hepsini de atmak kararını vermiş bulunuyor. Bu kararını ilk hamlede lisan ve edebiyat sahasında yapmak istedi, Arap, Acem hükümetlerini yıktığı gibi Arap, Acem istila askerleri makamında bulunan, Arap, Acem harflerini attı, ikinci hamlede vatan ve tarih sahasında yaptı, memleket ve milletimize ateş ve demir getiren müstevlileri kahretti. Üçüncü hamleyi de devlet ve siyaset yolunda yaptı. Asırlardan beri Devletin tepeden tırnağa kadar bütün bünyesine sarılmış olan ecnebi imtiyazlarını parçaladı. Bugün dördüncü hamledir ki, bunu da hars ve medeniyet sahasında yapmak istiyor. Çünkü, aziz arkadaşlar; Arap harfleri ilim ve sanatın sesini halkın içerisine götüremiyordu. Terakki ve medeniyetin ruhunu halkın içerisine yayamıyordu. Münevver zümre ile halk zümresi arasında uçurumlar vardı, setler vardı, maarif tamime, ilim ve sanatı halkın içerisine götürmeye terakki ve medeniyeti halkın içerisine yaymaya en büyük vasıta ve amil olacak olan bu yeni Türk harfleridir ki, bize mukaddes arzı vaadediyor. Çünkü bu yeni Türk harfleriyle on dört milyon Türk fikren harekete geçecek, on dört milyon Türkün kalbinde yeni bir aşk ve heyecan çarpmaya başlayacak, on dört milyon Türk terakki ve medeniyet yolunda münevver zümre ile halk zümresi arasında bir millet vücuda getirecektir. Bu on dört milyonun içerisinden mütefekkirler çıkacak, ilim ve hakikatın altın anahtarlarını dökecek, esrarın ebedi muammasının tunç kapılarını yıktıracak; bu on dört milyonun içerisinden asi ruhlar çıkacak, şüphe ve isyanın yıkıcı fikirlerini dağıttıracak, mazinin yalanlarını, ruhlara vurulmuş zincirlerini parçalattıracaktır. (Alkışlar).

Bu on dört milyonun içerisinden yeni mürşitler çıkacak, yeni ruhun ve yeni asrın vahiy ve ilhamı ile yazılmış kitaplarını getirecek, yeni hayatın unsurlarını tetkik ettirecek, bu on dört milyonun içerisinden yeni muğanniler, yeni şairler çıkacak, hakikatin ve medeniyetin kahramanlık destanlarını teremmüm edecek. Musa; eski İbrani harfleriyle tunç levhalar üzerine nasıl bir kavmin mukadderatını yazmışsa bu harflerle de yeni yazılacak olan kitaplara Türk Milleti yeni bir mukadderat yazacak, (Götenberg) oyduğu harflerle nasıl yeni dünya hars ve medeniyetini hazırlamışsa bu yeni harflerde de Türk'ün yeni hars ve medeniyetini vücuda getirecek, Allah arzı, semayı, insanları ve bütün mahlûkatı nasıl birkaç unsurdan yaratmış ise Türk Milleti de bu yeni harflerle yeni ilmini, yeni sanatını, yeni terakkisini ve yeni kâinatını yaratacak. (Alkışlar)

REİS — Kanunun heyeti umumiyesi hakkında başka söz isteyen yoktur. Maddelere geçilmesini kabul eden el kaldırsın... Kabul etmeyenler el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun

Madde 1. — Şimdiye kadar Türkçeyi yazmak için kullanılan Arap harfleri yerine Lâtin esasından alınan ve merbut cetvelde şekilleri gösterilen harfler (Türk harfleri) unvan ve hukuku ile kabul edilmiştir.

TÜRK ALFABESİ LEVHASI

Matbaa harfleri		Yazı harfleri	
Büyük harfler	Küçük harfler	Büyük harfler	Küçük harfler
A	a		
B	b		
C	c		
Ç	ç		
D	d		
E	e		
F	f		
G	g		
Ğ	ğ		
H	h		
İ	i		
I	ı		
J	j		
K	k		
L	l		
M	m		
N	n		
O	o		
Ö	ö		
P	p		
R	r		
S	s		
Ş	ş		
T	t		
U	u		
Ü	ü		
V	v		
Y	y		
Z	z		

REİS — Birinci maddeyi reye arz ediyorum. Kabul edenler el kaldırsın... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 2. — Bu Kanunun neşri tarihinden itibaren Devletin bütün daire ve müesseselerinde ve bilcümle şirket, cemiyet ve hususî müesseselerde Türk harfleriyle yazılmış olan yazıların kabulü ve muameleye konulması mecburîdir.

REİS — İkinci maddeyi kabul edenler el kaldırsın... Kabul etmeyenler el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Madde 3. — Devlet dairelerinin her birinde Türk harflerinin devlet muamelâtına tatbiki tarihi 1929 Kânunusanisinin birinci gününü geçemez. Şu kadar ki evrakı tahkikiye ve fezlekelerinin ve ilâmların ve matbu muamelât cetvel ve defterlerinin 1929 Haziranı iptidasına kadar eski usulde yazılması caizdir.

Verilecek tapu kayıtları ve senetleri ve nüfus ve evlenme cüzdanları ve kayıtları ve askerî hüviyet ve terhis cüzdanları 1929 Haziranı iptidasından itibaren Türk harfleri ile yazılacaktır.

REİS — Maddeyi kabul edenler el kaldırsın... Kabul etmeyenler el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Madde 4. — Halk tarafından vaki müracaatlardan eski Arap harfleri ile yazılı olanlarının kabulü 1929 Haziranının birinci gününe kadar caizdir. 1928 senesi Kanunuevvelinin iptidasından itibaren Türkçe hususî veya resmî levha, tabela, ilân, reklam ve sinema yazıları ile kezalik Türkçe hususî resmî bilcümle, gayrı mevkut gazete, risale ve mecmuaların Türk harfleri ile basılması ve yazılması mecburîdir.

REİS — Maddeyi kabul edenler el kaldırsın... Kabul etmeyenler el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Madde 5. — 1929 Kânunusanisi iptidasından itibaren Türkçe basılacak kitapların Türk harfleri ile basılması mecburîdir.

REİS — Maddeyi kabul edenler el kaldırsın... Kabul etmeyenler el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Madde 6. — Resmî ve hususî bütün zabıtlarda 1930 Haziranı iptidasına kadar eski Arap harflerinin sitenoğrafi makamında istimali caizdir. Devletin bütün daire ve müesseselerinde kullanılan kitap, kanun, talimatname, defter, cetvel, kayıt ve sicil gibi matbuaların 1930 Haziranı iptidasına kadar kullanılması caizdir.

REİS — Maddeyi kabul edenler el kaldırsın... Kabul etmeyenler el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Madde 7. — Para ve hisse senetleri ve bonolar ve tahvilat ve pul vesair kıymetli evrak ile hukukî mahiyeti haiz bilcümle eski vesikalar değiştirilmedikleri müddetçe muteberdirler.

REİS — Maddeyi kabul edenler el kaldırsın... Kabul etmeyenler el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Madde 8. — Bilumum bankalar, imtiyazlı ve imtiyazsız şirketler, cemiyetler ve müesseselerin Türkçe muamelâtına Türk harflerinin tatbiki 1929 Kanunusanisinin birinci gününü geçemez. Şu kadar ki halk ta-

rafından mezkûr müesseselere 1929 Haziranı iptidasına kadar eski Arap harfleri ile müracaat vaki olduğu takdirde kabul olunur. Bu müesseselerin ellerinde mevcut eski Arap harfleri ile basılmış defter, cetvel, kataloğ, nizamname ve talimatname gibi matbuaların 1930 Haziranı iptidasına kadar kullanılması caizdir.

REİS — Maddeyi kabul edenler el kaldırsın... Kabul etmeyenler el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Madde 9. — Bütün mekteplerin Türkçe yapılan tedrisatında Türk harfleri kullanılır. Eski harflerle matbu kitaplarla tedrisat icrası memnudur.

REİS — Maddeyi kabul edenler el kaldırsın... Kabul etmeyenler el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Madde 10. — Bu Kanun neşri tarihinden mutebердir.

REİS — Maddeyi kabul edenler el kaldırsın... Kabul etmeyenler el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Madde 11. — Bu Kanunun ahkâmını icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

REİS — Maddeyi kabul edenler el kaldırsın... Kabul etmeyenler el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Kanunun heyeti umumiyesini reyinize arz edeceğim. Kabul edenler el kaldırsın... Kabul etmeyenler el kaldırsın... Kabul edilmiştir. (Şiddetli alkışlar)

Efendim; bir takrir vardır :

3. — TAKRİRLER (Devam)

2. — Sivas Mebusu Rahmi Beyin, milletin hatırai şükranı olmak üzere Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal hazretlerine altın levha üzerinde kabartma bir alfabe takdim hakkında takriri.

Riyaseti Celileye

Büyük Türk milletine halâs ve terakki yolunda olduğu gibi okuma - yazma yolunda da nur ve çırağ gösteren Dâhi Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretlerine milletin hatırai şükranı olmak üzere Meclisi Âli tarafından altın levha üzerinde ve yukarısında Türk Alfabesinin mübdii Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretlerine yazılı kabartma bir alfabe takdim edilmesini teklif ederim.

(Bravo sesleri).

Sıvaş Mebusu
Rahmi

REİS — Takriri kabul edenler el kaldırsın... Kabul etmeyenler el kaldırsın... Kabul edilmiştir.

Divanca icap eden muamele ifa edilir.

Pazartesi günü saat on dörtte içtima etmek üzere celseyi tatil ediyorum.

Kapanma Saati : 17.00

TÜRK HARFLERİNİN KABUL VE TATBİKİ HAKKINDA BAŞVEKÂLETTEN MEVRUT (1/266) NUMARALI KANUN LÂYİHASI

Türkiye Cumhuriyeti
Başvekâlet
Müdevvenat Müdüriyeti

Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Türkçeyi yazmak için kullanılan Arap harfleri yerine Lâtin esasından alınan ve merbut cetvelde şekilleri gösterilen harfler hakkında İcra Vekilleri Heyetinin 31 Teşrinievvel 1928 tarihli içtimaında tanzim olunan Kanun Lâyihası ile esbabı mucibe lâyihasının musaddak suretleri leffen takdim kılınmıştır.

İktizasının ifa ve neticesinin işar buyurulması arz olunur efendim. 31.10.1928

Başvekil
İsmet

Esbabı Mucibe

Türk dili şimdiye kadar bünyesine uymayan Arap harfleri ile yazılıyordu. Arap harfi sistemi bir taraftan lisanımızın muhtaç olduğu sadalı harfleri ihtiva etmiyor, diğer cihetten Türk hakkiyle telaffuz eyleyemediği birtakım seslere malik bulunuyordu. Bu yüzden Türk çocuğu ana dilini yazabilmek için uzun zaman muayyen kalıpları bellemek ızdırarında kalıyor, hayali zihninde mevcut olmayan yeni bir kelimeyi doğru yazmak veya okuyabilmek için uzun uzadıya Arap ve Acem sarf kaidelerini bilmesi lâzım geliyordu. Bu halin meydana çıkardığı zorluklar herkesçe malumdur. Medenî bir yazının muttarit imlâya sahip olması iktiza ettiği halde eski yazı ile buna da imkân bulunmuyordu.

Çünkü aslen Türk olan kelimelerin sadalı harflerle yazılması icabeylediği halde eski harf sistemimizde bunun için kâfi işaret mevcut değildi. Mevcut sadalı harflerin ayrıca birer samit olması yazılan bir Türkçe kelimenin bile başka başka yollarda okunmasını iktiza ettiriyordu. Eski harf sistemi baki kaldıkça ecnebi asıldan gelen kelimeleri gerek telâffuz ve gerek sarf itibariyle lisana maletmek mümkün değildi. Bu sebeptendir ki Türkçeyi iyi yazabilmek ve yazılanı okuyabilmek için öğrenilmesi uzun senelere muhtaç kaidelerle meşgul olmak iktiza ediyor ve yazı yazmak doğru okumak ancak muayyen bir sınıfın imtiyazı haline geliyordu. Bu müşkülât yüzünden millî ve binaenaleyh bütün halk tarafından okunabilecek ve yazılabilecek bir lisan için icabeyleyen bir gramer vücuda gelemiyordu. Buna bir de eski Arap harflerinin Türk matbaacılığını nasıl ilerlemekten alıkoyduğu, telgraf gibi medenî vasıtaları kullanmakta milletimizi beyhude masraf ve zorluklara sürüklediği ilâve olunursa eski harf sistemimizi değiştirmek zarureti meydana çıkar.

Bu sebeplere mebnidir ki esasen millî lisanımızın bünyesinde muvafık bir harf sistemi kabul etmek Cumhuriyet Hükümetinin programı iktizasından bulunuyordu. Türk dilinin bünyesine muvafık olmak üzere Lâtin esasından alınacak harfleri tespit eylemek için geçen sene Maarif Vekâletinde teşkil edilen dil heyetinde esasları hazırlanan harf sistemi ile yapılan tecrübelerde dilimizi en iyi bir tarzda yazması mümkün olduğu anlaşıldı.

Kısa bir zamanda milletimizin bu harfleri kolaylıkla öğrenmeleri bu harf sisteminin de lisanımızın bünyesine uygun olduğunu da ayrıca meydana koydu.

Binaenaleyh Cumhuriyet Hükümeti artık tecrübe ile sabit olan Lâtin esasından alınan harf sistemimizin kanun halinde tespitini zarurî görmüş ve merbut lâyihayı bu maksatla teklif eylemiştir.

Türk harf sisteminin kolaylığı son aylar zarfında yapılan tecrübelerden anlaşıldığı için Devlet dairelerinde hemen bu harflerle yapılacak müracaatların kabulü ve onun üzerine muamele ifası kabil olacaktır. Zaten yeni harfleri hemen tatbik eyleyerek lisanın yazılışında ikiliği bir an evvel kaldırmak ve yeni Türk harflerinin husule getireceği iyi neticeyi bir an evvel istihsal etmek lâzım geldiğinden kanunun kabulünden itibaren devletin bilcümle daire ve müesseselerinde ve şirket ve cemiyet ve hususî müesseselerde Türk harflerinin kabul olunacağı ve en geç 1929 Kânunusanisinde yeni Türk harflerinin Devlet muamelâtına tatbik olunacağı ikinci ve üçüncü maddelerde tasrih edilmişti. Ancak matbu cüzdan ve evrak vesairenin yenisi tabı olunabilmesi için 1929 Haziranına kadar eski usulde yazılması idame edilmiştir.

Yeni harflerin halk arasında taammüm etmesi için birinci şart halkın en çok okuma zaruretinde bulunduğu eserlerin yeni harflerle neşredilmiş olmasıdır.

Halk, yeni neşriyatı eski harflerle takip imkânına malik oldukça yeni harflere bir an evvel alışmakta müsamaha gösterebilir. Bunun için 1928 Kanunuevvelinden itibaren levha, tabela, ilân, reklâm ve sinema yazıları, mevkut ve gayrı mevkut bütün Türkçe gaze-

te, risale ve mecmuaların Türk harfleri ile basılması ve yazılmasının mecburî olduğu dördüncü maddede gösterilmiştir. Yeni harfleri halk kitlesi arasında çabuk yayılmasını kolaylaştırmak için bu maddenin kabulü zarurîdir. Bununla beraber devlet dairelerine tahriren müracaatta bulunan halkın müşkülât çekmesine mahal kalmamak üzere 1929 senesi Haziranının birinci gününe kadar eski harflerle devlet dairelerine müracaatlarının kabulü muvafık görülmüştür.

Aynı maksatla 1929 senesi ilk gününden itibaren Türkçe basılacak kitapların Türk harfleri ile basılması mecburiyeti beşinci maddede tasrih olunmuştur.

Resmî ve hususî zabıtları tutacak kâtiplerin stenografisini öğreninceye kadar zabıt tutmaları tabiî olduğundan bunun için 1930 Haziranına kadar bu yolda zabıt tutulması tecviz edilmiştir.

Kitap, kanun, talimatname, defter, cetvel, kayıt ve sicil gibi matbuaların yeniden tab'ı zamana mütevakkıf olduğundan bunlar 1930 Haziranına kadar kullanılacaktır.

Nüfus kayıtları ve tapu kayıt ve senetleri ve mahakim sicil ve ilâmları ile mukaveleler ve muahadenamelerin ve her nevi esham ve senetler gibi hukukî kıymeti haiz olan vesika ve paraların ve tezkere, kanun ve nizamnamelerin değiştirilmedikçe merî olması tabiî bulunduğundan yedinci madde bu surette yazılmıştır.

Bilumum bankalar, imtiyazlı, imtiyazsız şirketler, cemiyetler ve müesseseler de devlet dairelerine muvazi olarak en geç 1929 Kânunusanisinin iptidasından itibaren muamelâtını yeni harflerle yapacak ve yalnız 1929 Haziranına kadar buralara da halk tarafından eski harflerle müracaat caiz olabilecektir. Buralarda da elde mevcut olan kitap, defter, cetvel, nizamname ve talimatnameler 1930 Haziranının başına kadar kullanılacaktır.

Okuma ve yazmanın kolaylıkla halk kütlesine yayılmasını ve lisanın istiklâlini temin eyleyecek olan harf inkılâbının vücuda getireceği mesut neticeye muhakkak nazariyle bakan Hükümet merbut Kanun Lâyihasını teklif eylemektedir.

Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun Lâyihası

Madde 1. — Şimdiye kadar Türkçeyi yazmak için kullanılan Arap harfleri yerine Lâtin esasından alınan ve merbut cetvelde şekilleri gösterilen harfler (Türk harfleri) unvan ve hukuku ile kabul edilmiştir.

Madde 2. — Bu Kanunun neşri tarihinden itibaren devletin bütün daire ve müesseselerinde ve bilcümle şirket, cemiyet ve hususî müesseselerde Türk harfleri ile yazılmış olan yazıların kabulü ve muameleye konulması mecburîdir.

Madde 3. — Devlet dairelerinin her birinde Türk harflerinin Devlet muamelâtına tatbiki tarihi 1929 Kânunusanisinin birinci gününü geçemez. Şu kadar ki evrakı tahkikiye ve fezlekelerinin ve ilâmların ve matbu muamelât cetvel ve defterlerinin 1929 Haziranı iptidasına kadar eski usulden yazılması caizdir. Verilecek tapu kayıtları ve senetleri ve nüfus ve evlenme cüzdanları ve kayıtları ve askerî hüviyet ve terhis cüzdanları 1929 Haziranı iptidasından itibaren Türk harfleri ile yazılacaktır.

Madde 4. — Halk tarafından vaki müracaatlardan eski Arap harfleri ile yazılı olanların kabulü 1929 Haziranının birinci gününe kadar caizdir. 1928 senesi Kânunuevvelinin iptidasından itibaren Türkçe hususî veya resmî levha, tabela, ilân, reklâm ve sinema yazıları ile kezalik Türkçe hususî, resmî, bilcümle mevkut, gayrı mevkut gazete, risale ve mecmuaların Türk harfleri ile basılması ve yazılması mecburîdir.

Madde 5. — 1929 Kânunusanisi iptidasından itibaren Türkçe basılacak kitapların Türk harfleri ile basılması mecburîdir.

Madde 6. — Resmi ve hususi bütün zabıtlarda 1930 Haziranı iptidasına kadar eski Arap harflerinin stenografi makamında istimali caizdir. Devletin bütün daire ve müesseselerinde kullanılan kitap, kanun, talimatname, defter, cetvel kayıt ve sicil gibi matbuaların 1930 Haziranı iptidasına kadar kullanılması caizdir.

Madde 7. — Para ve hisse senetleri ve bonolar ve tahvilât ve pul vesair kıymetli evrak ile hukuki mahiyeti haiz bilcümle eski vesikalar değiştirilmedikleri müddetçe muteberdirler.

Madde 8. — Bilumum bankalar, imtiyazlı ve imtiyazsız şirketler, cemiyetler ve müesseselerin Türkçe muamelâtına Türk harflerinin tatbiki 1929 Kânunusanisinin birinci gününü geçemez. Şu kadar ki halk tarafından mezkûr müesseselere 1929 Haziranı iptidasına kadar eski Arap harfleri ile müracaat vaki olduğu takdirde kabul olunur. Bu müesseselerin ellerinde mevcut eski Arap harfleri ile basılmış defter, cetvel, kataloğ, nizamname ve talimatname gibi matbuaların 1930 Haziranı iptidasına kadar kullanılması caizdir.

Madde 9. — Bütün mekteplerin Türkçe yapılan tedrisatında Türk harfleri kullanılır. Eski harflerle matbu kitaplarla tedrisat icrası memnudur.

Madde 10. — Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 11. — Bu kanunun ahkâmını icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

Başvekil	Adliye Vekili
İsmet	Mahmut Esat
Müdafaai Milliye Vekili	Dahiliye Vekili
Mustafa Abdülhalik	Şükrü Kaya
Hariciye Vekili	Maliye Vekili
Doktor Tevfik Rüştü	Saraçoğlu Şükrü
Maarif Vekili	Nafia Vekili
Mustafa Necati	Recep

İktisat Vekili
Mustafa Rahmi

Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekili
Doktor Refik

Maarif Vekâleti 1928 Senesi Bütçesine (400. 000) lira tahsisatı fevkalâde itası hakkında 1/577 numaralı kanun lâyihası ve Bütçe Encümeni mazbatası

TBMM Riyaseti Celilesine

Yeni harflerin istilzam eylediği masarif karşılığı olarak 1928 senesi Maarif Vekâleti bütçesinde açılacak fazla tahsisatı fevkalâde itası hakkında Maliye Vekâleti celilesince tanzim ve İcra Vekilleri Heyetinin 1 Teşrinisani 1928 tarihli içtimaında tezekkür ve Meclisi Âliye arzı tasvip olunan kanun lâyihasile esbabı mucibe mazbatasının sureti leffen takdim olunmuştur.

Muktezasının ifasına ve neticesinin iş'arına müsaade buyurulmasını rica ederim.

Başvekil
İsmet

Esbabı Mucibe

Yeni harflerin istilzam eylediği masraf karşılığı olarak dörtyüzbin liralık tahsisata ihtiyaç görülmüş ve mezkûr tahsisatın 1928 senesi muhtelif devair bütçelerinden tasarrufu kabil olan fasıl ve maddelerinden imhası suretile temini mümkün bulunmuş olduğundan bu esasa göre merbut kanun lâyihası tanzim kılınmıştır.

Bütçe Encümeni Mazbatası

Riyaseti Celileye

Mazbatalarda istimal edilmek üzere ithal edilecek yeni harfler için istifası lâzım gelen gümrük resmine karşılık olarak 1928 bütçesine tahsisatı fevkalâde vaz'ı hakkında Başvekâletten vârit olup Encümenimize havale buyrulan kanun lâyihası Maarif Vekili Bey hazır olduğu halde mutalâa ve tetkik olundu.

Lâyihaya merbut esbabı mucibede harf inkılâbının mesut neticelerini biran evvel tahakkuk ettirebilmek için tab'iyatı teşvik ve teshil lüzumuna kanaatle hariçten celp edilecek matbaa hurufatından gümrük resmi alınmaması muvafık görüldüğü, ancak prensip itibarile bu şekil ihtiyar edilemediğinden bütçenin tasarrufatı umumiyesi karşılık olmak ve bir taraftan irat, diğer taraftan masraf kaydedilmek üzere 1928 bütçesine 200 000 liralık tahsisatı fevkalâde vaz'ı teklif edildiği izah olunmuş ve Maliye Vekili B. varidat ve masrafa müsavi tesiri olmak itibarile müdevven şekilde istisnanın temini tercih edildiğini ifade eylemiştir.

Yeni harflerin kabulü gibi fevkalâde bir sebeple bu kerre hariçten ithali lâzımgelen yeni matbaa hurufatından alınabilinecek gümrük resmi esasen 1928 bütçesinde derpiş edilmiş olmadığı cihetle istisnanın gümrük varidatımızda herhangi bir tenakusu istilzam etmeyeceğini ve bir taraftan bu hurufatın gümrük rüsumu varidata kayıt, diğer taraftan da tahsisatından sarfedileceğine göre bütçenin hakiki muvazenesine tesiri olmayacağını ve istenilen tahsisat için tasarrufatı umumiyenin karşılık ittihazına dair lâyihada münderiç noktai nazara esasen mahal olmayıp matlup tahsisatın karşılığı da beraberinde bulunduğunu nazarı itibara alan encümenimiz lâyihayı esas itibarile kabul muvafık görmüş ve maddelerde ibareye ve şekle ait bazı tadilât icrasiyle lâyihanın heyeti umumiyeye arzına karar vermiştir. 7 . 11 . 1928

Adil	Niyazi
Asım	Muhlis
M. Nahit	A. Şuuri
Rasim	Ata
Şefik	Şakir
M. Kâzım	Mükerrem

Hükûmetin Teklifi

Kanun Lâyihası

Madde 1. — 1928 senesi Maarif Vekâleti bütçesinde yeni harflerin istilzam eylediği masraf namile yeniden açılan 718 nci fasla dörtyüz bin lira tahsisatı fevkalâde ita kılınmıştır.

Madde 2. — Muhtelif devairin 1928 senei maliyesi bütçelerinin merbut cetvelde muharrer fasıl ve maddelerinden cem'an Dörtyüzbin liralık tahsisat imha olunmuştur.

Madde 3. — İşbu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 4. — Bu Kanunun ahkâmını icraya Maliye Vekili memurdur.

Başvekil	Adliye Vekili
İsmet	Mahmut Esat
Müdafaai Milliye Vekili	Dahiliye Vekili
Mustafa Abdülhalik	Şükrü Kaya
Hariciye Vekili	Maliye Vekili
Doktor Tevfik Rüştü	Saraçoğlu Şükrü
Maarif Vekili	Nafia Vekili
Mustafa Necati	Recep
İktisat Vekili	Sıhhiye ve Muaveneti
Mustafa Rahmi	İçtimiye Vekili
	Doktor Refik

1928 Senei maliyesi Maarif Vekili bütçesine tahsisatı fevkalâde itasına ve muhtelif devair bütçelerine mevzu tahsisattan bazılarının imhasına dair kanun lâyihası

Madde 1. — 1928 senei maliyesi Maarif Vekili bütçesinde (Yeni Türk harflerinin istilzam eylediği masraf namile yeniden açılan (718) nci fasla 400 000 lira tahsisatı fevkalâde olarak vazolunmuştur.

Madde 2. — Muhtelif devairin 1928 senei maliyesi bütçelerinin merbut cetvelde muharrer fasıl ve maddelerinden cem'an dörtyüzbin liralık tahsisat imha kılınmıştır

Madde 3. — Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 4. — Bu Kanunun ahkâmını icraya Maliye Vekili memurdur.

Miktarı Lira	Muhassesatın Nev'i	M.	F.	Daireler
160 000	Faiz ve acyo	1	194	Maliye
5 000	Vilâyat memurini maaşatı	0	344	Dahiliye
10 000	Tahsisatı fevkalâde	0	346	Dahiliye
5 000	788 numaralı Kanunun tatbiki masrafı	0	382	Dahiliye
40 000	Hayat pahalılığı ve kambiyo karşılığı	0	548	Dahiliye
22 000	Müstevli hayvan hastalıkları	2	795	İktisat
30 000	Ajans telgraf ücreti	0	586	Matbuat
6 000	Vilâyat memurini maaşatı	0	594	Sıhhiye
6 000	Tahsisatı fevkalâde	0	596	Sıhhiye
1 000	Temdidi müddet zamaimi	1	473	Umumi
5 000	Maaşatı umumiye	0	471	Umumi
1 500	Müteahhil efratla aile maaşı	2	473	Umumi
7 500	Tahsisatı fevkalâde	0	474	Umumi
1 000	Müfettişler harcırahı	2	485	Umumi
2 500	İaşe bedeli	1	492	Umumi
2 000	Staj için Avrupa'ya gönderilecek zabitan harcırahı	0	495	Umumi
5 000	Müstahdemin ücuratı	1	330	Tapu
2 000	Müstahdemini muvakkate yevmiyesi	2	330	Tapu
2 000	Vilâyat memurin maaşatı	0	513	İskân
5 000	Tahsisatı fevkalâde	0	515	İskân
11 500	Vilâyat memurin maaşatı	0	674	Maarif
30 000	Tahsisatı fevkalâde	0	676	Maarif
1 000	Merkez müstahdemini muvakkate ücuratı	2	735	Nafıa
1 000	Vilâyat müstamdemini muvakkate ücuratı	2	725	Nafıa
2 500	Vilâyat mefruşat ve demirbaşı	0	736	Nafıa
2 500	Tenvir ve teshin	1	737	Nafıa
10 000	Memurlar harcırahı	1	740	Nafıa
6 000	Ecnebi mütehassısları ve tercümanları	0	750	Nafıa
5 000	Fenni kongreler ve şirketlerle müzakere komisyonu masrafı	0	753	Nafıa
7 000	Konya ovası sulama idaresine muavenet	0	755	Nafıa
5 000	788 numaralı Kanunun tatbiki masarifi	0	760	Nafıa
400 000	Yekûn...			